

Onagy Zoltán Zalán Tiborral készített beszélgetőkötetete különleges vállalkozás. A kérdező több mint egy évig készítette a kötet anyagát, 2014 nyarától kezdve 2015. szeptember 29-éig. Onagy nem hazudtolja meg az elvárásokat, a legutóbbi, Gulisio Tíme-

ával készített nagyinterjúja, a *Peremvilág* is tabudöntögető könyv, csak úgy, mint a *Dragéi hajnalok Zalánnal*. Tabudöntögető abban az értelemben, hogy *mer* kérdezni. Zalán Tibor pedig *mer* válaszolni.

„Szombaton születsz (most úgy tesztek, mint Vámos Miklós.)” – kezdi az első kérdést Onagy. Ez a fajta líraiság az egész beszélgetőkö-

tet meghatározza. Szokatlanul ritmikus, olvasmányos szöveg a *Dragéi hajnalok Zalánnal*, beszélgetés a szó legszorosabb értelmében, emellett azonban irodalom is. Ez a kettősség következhetne abból, hogy Zalán esetében – legalábbis a recepció szerint – a magánember és az írásokban megrajzolt arc nagy mértékben egybeesik. Jó példa erre a *Papírváros* című kötet recepciója, amit (például) Keresztury Tibor önéletrajzi regényként értelmezett, annak ellenére, hogy Zalán – többek között a *Dragéi hajnalok* lapjain is – tiltakozik ez ellen. A könyv legnagyobb erénye, hogy képes azokat a bevett toposzokat újraértelmezni, amelyek a Zalán-jelenséget alkották és alkotják a mai napig. Kezdjük például ott, hogy az író (itt: Zalán Tibor) is ember. Születésekor „[s]áskák voltak ugyan a kertekben, de aprók és kevesek, a fű közül föl-fölugráltak, felejtető mennyiségben, és semmiképpen sem tarolták le a termést, nem sötétítették el zúgva az eget, a látóhatárt.” Az író is családban nőtt fel, keményen dolgozó, proli családban. Az író is követett el csínyteteket, nem is keveset, gimnáziumba járt, szerelembe esett – meg is írta az első versét, a *Fekete napot* ennek hatására. Volt továbbá katona, és ez az időszak ugyanolyan emberpróbáló volt számára, mint bárki másnak. Ekkor fedezte fel magának igazán Pilinszky Jánost: „Azt hiszem, nem csak az életemet, de az emberi tartásomat is ő mentette meg. S talán azzal, hogy a kávéház lámpafényénél ujjjaival szigorú figyelemmel követte a leírt soraimat, elindított a költészet érvényes megszólalási formái felé.”

Zalán többször is kitér a róla kialakított mitikus képre, amelynek egyik visszatérő eleme az alkoholizmus. Elismeri ugyan, hogy Ady Endre valóban

Murzsa Tímea 47

„ÉLTEM, ÍRTAM.
ENNÉL TÖBBET VAGY
KEVESEBBET MA SEM
CSINÁLOK.”

Onagy Zoltán – Zalán Tibor:

Dragéi hajnalok Zalánnal

meghatározó volt számára – „Naná hogy olyan akartam lenni, mint ő, költészetben kiszámíthatatlan és agresszívan egyedi, életformában csavargó, fékezhetetlen duhaj, a vörösborok császára.” –, azonban figuráját leegyszerűsíteni

egy részeges, műveletlen állatéra talán mégis túlzás lenne. Mítoszdon-
48 tögetés ez a javából: egy olyan író képe rajzolódik ki a sorok mögül, aki nem borgőzös, lila mámorban írja szövegeit, hanem hosszadalmas munkával, beleolvasva magát mindenbe, ami összefüggésben lehet éppen aktuális témájával. Azonban azt is ki kell emelnünk, hogy Zalán mégsem átlagos figura, jó példa erre, hogy gyerekkorában olyan tehetségesnek tűnt a zene és a rajz terén egyaránt, hogy mindkét művészeti ágban nagy pályát jósoltak neki.

Maga a kötet 1954-től egészen 2014-ig jut el, egy-egy blokk pedig tíz évet ölel fel. A beszélgetés szükségszerűen érint olyan sarkalatos pontokat a történelemben, és velük összefüggésben az irodalomtörténetben, amelyek egy egész generáció számára meghatározóak voltak. Zalán figurája azért is érdekes ebből a szempontból, mert saját magát mindig is kívülállóként határozta meg: „Maradok kint, akár a kultúrán kívül, önként, mielőtt ismét projekt lenne valakik számára, hogy kiszorítsanak onnan, a maguk szaros kis érdemtelen helyének a biztosítására.” A külső – sok szempontból lázadó – szemléltéssel tekintetével láthatjuk a korszakot, amikor még a költészetnek súlya volt: „A JATE-klub pincéjében mutattam be az *Ének a napon felejtett hintalóért* című szabad avantgárd hosszűversemet Nagy Zoltán színművész és Pelczér István zenész közreműködésével. A »hordó« nem csak hogy megtelt, de az ablakokban is ültek, az ajtóban állók pedig felváltva tartották a kilincset”. Majd következik a költő számára talán legjelentősebb időszak: a '79-es *Arctalan nemzedék* esszéje után négyéves szilenciumra ítéli a rendszer, 1984-ben azonban a még harmincadik életévét sem betöltő szerző két igen nagy hatású kötetet jelentet meg (*Álom a 403-as demokráciában*, illetve az *OPUS N3: Koga*).

A '86-os év ismét váltást jelent Zalán életében: megjelenik ugyanis az *és néhány akvarell* című kötet, amely már túljut az avantgárdon, illetve ezzel egy időben Zalán versszerkesztő lesz a *Kortárs* folyóiratnál. Onagy merész kérdést, vagy még inkább állítást tesz ezzel kapcsolatban: „*megjelenik a néhány akvarell. [...] a legszolidabb, amit a Kortárs-szerkesztői státusz és az az akvarell-ek a kortársakból kiváltott, hogy áruló vagy, Zalán befeküdt a kommunistáknak.*” Kemény és őszinte kérdés, amelyre hasonló kaliberű válasz dukál: „Nevetséges lehetett már akkor is olyan butaságokat állítani, hogy aki eltávolodik az avantgárdtól, az a kommunistáknak fekszik be. Nem tudom, ezek az emberek hol voltak a nagy szájukkal, amikor kiharcoltuk, gyomroztuk, nem kevés kockázatot és egzisztenciális veszteséget is vállalva, az általunk képviselt avantgárd új hullámának létezési jogát.” Zalán nem köntörfalaz, megnyilvánulásaira ugyanaz a vad és kíméletlen őszinteség jellemző, mint amit megszokhatott tőle a mindenkori olvasó.

Szó esik jelentésekről, kollégákról és barátokról, illetve a Kádár-korszakbeli ember jellemrajzáról, lehetőségeiről is. Zalán elképesztően intelligens módon méri fel ezt az időszakot: „Nem érzem úgy, hogy bárkit is el kéne számoltatnom, bárkivel is le kéne számolnom, bárkin is számon kellene kérnem bármit is. Nem tudhatjuk, abban a fojtogató, orosz kölnivel 49 szétlocsolt időben pedig főleg nem tudhattuk, hogy ki miért mit csinál, kit mivel lehet megszarolni, kinek sikerül megúsznia, és ki ragad benne, ki tördeli könnyezve a kezét az éjszakában, és ki tördeli kacagva a szeretője mohó kis ujjacskaít ugyanabban az éjszakában.” Meglepően lírai válasz egy olyan korszakról, amelytől igencsak távol áll bárminemű líraiság.

Ugyancsak kényes kérdésre reflektál a függőségekre koncentráló fejezet (*Függő(k)*) mellett a pénzről, pénzügyi problémákról szóló fejezet is (*Honorból sarokház*). Az irodalmi élet olyan kritikája fogalmazódik itt meg, amely a mai napig megállja a helyét. Urambátyámország ez a szféra is, csak kicsiben. A *Dragéi hajnalok Zalánnal* nem kecsget jobban vagy szebb jövőképpel. Jó példa erre, hogy az író a kritikát a mai formájában nem tartja sem értékesnek, sem értékmérőnek, inkább csak produkciónak, amely sokkal inkább szól a kritikusról, mint a recenzeált könyvről. A kötet nagyon jól rámutat az irodalmi élet belső dinamikájára, a József Attila Kör korai ténykedésétől kezdve a Fiatal Írók Szövetségének kialakulásáig. Ezt a történetet pedig egy olyan ember meséli el, aki szabadgondolkodó irodalmárnak tartja magát, és nem köteleződik el csoportok mellett. Egyetlen érvényes elve van: „[o]tt voltam, ahol emberileg és erkölcsileg kötelességemnek éreztem jelen lenni.” Zalán továbbá megmutatja mester és tanítvány sajátos viszonyát, amelyben neki is része volt, többek között akkor, mikor a *NEM MIND EGY* antológia alkotóit felkarolta. Része volt azonban az apagyilkosságban is, amit szerencsésen túlélte: „a búcsúzaskor, amikor a tanítványnak óhatatlanul le kell válnia a mesteréről, és saját útjára kell lépni, ne a hátába szúrja mesterének a kést, hanem szemből, egyenesen bele a szívébe, könnyedén, *csalás nélkül*.”

A *Dragéi hajnalok Zalánnal* olyan kötet, amely nem csak az író pozíciójára reflektál, hanem érdemi összefüggéseket tud megmutatni az irodalom és az irodalmi élet működéséről, sőt mi több, filozófiájáról is. Mítoszöntögető, de egyben beismeri, hogy „[k]ellenek a legendák, ha nem is mindig kellemesek vagy építőek az ember számára, mert a költőnek ezek a reklámpláktái, amikre egyébként nem lenne pénze.” Összetett és sokrétű könyv, amelynek legfőbb erénye, hogy nem beszél mellé. (*Kortárs Könyvkiadó, Budapest, 2015.*)